

BIJZONDERE STILISTISCHE BOERDERIJ AAN DE SWEACHSTERWEI

Aan de Sweachsterwei in Lippenhuizen, een gebied waar verschillende adellijke families eeuwenlang hebben geregeerd, staat een monumentale kop-romp boerderij waarin het ecologische melkveebedrijf is gevestigd van Gjalt Tjeerdsma en zijn metgezel Leonne Muller: 'Rûn Libben en Grûn'.

Hun circa zestig koeien grazen in de weiden langs de oevers van het Koningsdiep, die worden gepacht van de Cornelia Stichting. Het voorhuis van deze stilistisch in Fryslân niet vaak voorkomende kop-romp boerderij is in 1917 ontworpen door een Haagse architect (mogelijk S. de Clercq) in opdracht van de Cornelia Stichting uit Beetsterzwaag (zie kader).

De stijl van het voorhuis is het best te omschrijven als een herorientatie op de vaderlandse rustieke stijl. De schuur van de boerderij werd in februari 1917 ontworpen door de opzichter van de Cornelia-Stichting, H. Beetsma Vrijburg, gemeente-architect in Bolsward. In 1918 werd het volledige gebouw opgeleverd. Inclusief een speciaal ter ere van Freule Cornelia van Lynden geplante Lindenboom, die de bewoners 's zomers verkoeling moet bieden. "Net zo oud als de boerderij en dus een levend monument," aldus biologische boer Gjalt Tjeerdsma.

“Ooit zijn er eenentwintig ooievaars op het dak gefotografeerd”

EXTERIEUR

De boerderij is rechthoekig met een uitgebouwd voorhuis (de kop) aan de zuidwestkant en een zogenaamd 'zomerhuis' aan de zuidzijde. Aan de detaillering van het voor- en zomerhuis is zichtbaar aandacht besteed. Gjalt: "Toen ik in deze boerderij trok, zaten er geen luiken voor. We kozen toen voor traditionele zandlopermotieven. Op oude foto's vond ik echter dit motief niet terug. Wij hebben daarom later bij het overschilderen gekozen voor effen oker, wit en mosgroen." De twee schoorstenen van het voorhuis en de nok van de stal zijn geconfisqueerd door drie ooievaarsparen. "Ooit zijn er eenentwintig ooievaars op het dak gefotografeerd," licht Leonne toe. "Het is voor voorbijgangers - we liggen aan een drukke fiets- en wandelroute - nog steeds een dankbaar onderwerp om te fotograferen."

Het blijft overigens niet alleen bij ooievaars; de ûleboerden (uilenborden) van de schuur zijn van het Friese Woudentype en doen hun naam nog steeds eer aan. Kerkuiltes nestelen in de nok van de schuur en maken dankbaar gebruik van de ûleboerden.

VANAF PASEN NIET MEER STOKEN

Het zomerhuis aan de zuidzijde van de boerderij heeft een portaal met een ronde toegangspoort en doet tegenwoordig dienst als entree van de monumentale boerderij. De originele entree in het voorhuis is gehandhaafd, maar heeft de functie van kantoorje gekregen.

Een zomerhuis is een klein, eenvoudig huis naast het hoofdgebouw dat in de zomer dienstdeed als tijdelijke woning. Men ging hierin wonen, omdat er door de lange werkdagen weinig tijd was voor huishoudelijk werk. In het zomerhuis stond aanvankelijk geen kachel, want na Pasen werd er doorgaans niet meer gestookt. Slapen gebeurde in de boerderij. Wel werd er gegeten en gekookt. Dat komt onder meer tot uitdrukking in de restanten van de oorspronkelijke keuken, die nu dienstdoen als bergruimte en omkasting van de cv-radiatoren, die tijdens de omvangrijke renovatie in 1985 in het woongedeelte werden geplaatst. Opvallend is de werkhoogte van de voormalige keuken, die minstens 15 centimeter lager is dan die van de nieuwe keuken, die later elders in het zomerhuis werd geplaatst. Gjalt: "Mogelijk dat die afwijkende werkhoogte te maken heeft gehad met ergonomische aspecten; de mensen waren aan het begin van de vorige eeuw kleiner. En wellicht dat er ook nog een dik aanrechtblad op de onderkastjes heeft gelegen. Maar een duidelijke verklaring heb ik er niet voor."

Het portaal onder de toegangspoort tot het zomerhuis werd in vroeger tijden gebruikt als zogenaamd 'boenstap', een ruimte voor het schoonmaken van de melkbussen en bij sommige boeren als ruimte voor kaasbereiding. Een toegangsdeur in het zomerhuis geeft toegang tot de kelder, daar liggen nu tien kazen van eigen melk te rijpen. De vloer van het zomerhuis en de gang is betegeld.

In de hal is later, geheel in stijl, een extra haard geplaatst. Het exterieur van de imposante schuur met prachtige balkenstructuur, waarin oorspronkelijk ook een paardenstal zat, wordt gebruikt als jongveestal, varkensstal en opslag.

DONKER INTERIEUR

De belangrijkste kleuren in het interieur waren ten tijde van de bouw oxblood, oker en mosgroen, hetgeen het interieur weliswaar een voornaam, maar erg donker aanzicht gaf. Deze kleuren hebben door het hele huis heen plaatsgemaakt voor offwhite en lichtgeel voor de wanden en een lichte blauwgroene kleur voor de kozijnen en het houtwerk. "Ik hou van licht," licht Gjalt zijn kleurenkeus toe. De overloop op de verdieping krijgt indirect daglicht door een kajuit met gebogen plafond, een zogenaamde koekoek. Op de overloop is ook een spekhok, waarin vroeger het vlees werd gerookt.

Diverse kozijnen in onder meer het zomerhuis en de twee kamers van het voorhuis zijn kaal gehaald en wachten op hun definitieve kleuren. De vloer van de voorkamer die het meest wordt gebruikt is gelooft en blank gelakt. De vloer van de daarnaast gelegen voorkamer wacht nog op een 'make over' en heeft in het verleden al eens dienstgedaan als podium voor een huiskamerconcert.

Bouwkundig heeft het voorhuis weinig veranderingen ondergaan. De twee voorkamers hebben elk een hoekhaard, waarvan de ene in baksteen en de ander in natuursteen is uitgevoerd, oorspronkelijke eenvoudige plafonds en een kastenwand. De meubilering is comfortabel en functioneel, niet aangepast aan de authentieke rustieke bouwstijl van het pand, maar wel aan de behoeften van Gjalt Tjeerdsma en Leonne Muller.

GJALT EN LEONNE

In 1985 kwam Gjalt met zijn eerste vrouw op de boerderij, waarvan het exterieur kort daarvoor voor een miljoen gulden was gerestaureerd. "Van binnen was het uitgeleefd," vult hij met een brede glimlach aan. "Ik pachtte de boerderij en de landerijen van de Cornelia Stichting. Na een jarenlang slepende boedelscheiding tussen mij en mijn eerste vrouw, met alle financiële en psychische

problemen die daarmee gepaard gingen, bood de Cornelia Stichting mij de boerderij, met de grond waarop het pand is gebouwd, in 2004 te koop aan. Met de clause dat de stichting het recht van terugkoop houdt voor 60% van de waarde van de bebouwing en ondergrond. "Daar ben ik toen, vanwege de deplorabele financiële en geestelijke conditie waarin ik verkeerde, mee akkoord gegaan, maar het is eerder een soort zwaard van Damocles geworden dan een stimulans om erin te investeren."

Boerin Leonne Muller, sinds drie jaar de metgezel van Gjalt Tjeerdsma, vult aan: "Vooral ook omdat het land dat wij pachten, behoort tot de middelen die de Stichting gebruikt om haar doelstellingen te verwezenlijken. Daar gelden rendementsdoelstellingen over geïnvesteerd vermogen. En dat systeem bepaalt uiteindelijk de gevraagde pachtprijs. In de praktijk betekent dat voor ons een eenvoudig boerenbedrijf waar de tering naar de nering wordt gezet en sommige werkzaamheden op de langere termijn worden geschoven. Er is mede daardoor achterstallig onderhoud.

"Wij boeren biologisch, laten de natuur zijn werk doen. Dat betekent onder meer naast keihard werken dat er geen antibiotica wordt gebruikt en dat de koeien niet meer worden onthoord. Vanuit onze liefde voor de natuur en in samenwerking vanuit oprechte betrokkenheid is veel meer mogelijk. Dit brengt ons op termijn meer dan de som van de delen."

CORNELIA-STICHTING BEETSTERZWAAG

De Cornelia-Stichting is opgericht op 11 mei 1915 en genoemd naar Freule Cornelia van Lynden die op 26 mei 1880 is overleden aan tuberculose. Het vermogen van deze Stichting bestaat uit boerderijen, landerijen (onder meer in Beetsterzwaag) alsmede een effectenportefeuille.

De opbrengst van deze bezittingen wordt besteed aan financiële ondersteuning van allerlei vormen van zorg, ondersteuning en onderzoek ten behoeve van kinderen met een beperking.

TEKST: WIM WALDA | FOTO'S: COR POT

2

3

4

5

1. Gjalte en Leonne 2. Hal 3. Voorkamer 4. Keuken met geschuurde deuren 5. Voorkamer 6. Oprit met bord